

EL SEMINARI D'ETNOGRAFIA I CULTURA POPULAR DEL CENTRE D'ESTUDIS

Breu trajectòria i primer reconeixement oficial: L'assoliment d'una beca ajut de la Conselleria de Cultura de la Generalitat de Catalunya

*Per Xavier Pena i Jordi Ferrús
Coordinadors**

El Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya publicava el dia 27 de febrer de 1985 una ordre del 8 de febrer de la Conselleria de Cultura, per la qual es convocava concurs públic per a la concessió de beques per a treballs sobre cultura tradicional i popular per a l'any 1985. Les bases del concurs públic s'ajustaven als interessos d'un grup d'estudiosos del Centre d'Estudis Comarcal de la Ribera, sota el nom de Seminari d'Etnografia, que des del mes de novembre de 1984 havien endegat la tasca de recollida de dades per portar a terme la confecció d'un calendari festiu de la nostra comarca, poble per poble i festa per festa. La publicació d'aquesta ordre ens va fer veure la possibilitat de subvencionar part de les despeses que la recollida de dades suposava, com també la possibilitat d'aconseguir per al Centre el primer material inventariable a disposició de tots els socis.

Els Estatuts del Centre d'Estudis avalen la tasca del Seminari d'Etnografia, en tant que diuen que constitueix l'objecte i la finalitat del Centre el desenvolupament, la divulgació i el foment dels valors culturals, científics i artístics de la comarca, en els aspectes d'investigació, conservació i divulgació en diversos camps, entre ells l'Antropologia, dins la qual es comença a desenvolupar, com ja hem dit, el novembre de 1984, el seminari de festes de la Ribera. Dins d'aquest seminari es dirigeix la recollida de dades etnogràfiques entorn de temes tals com les festes, els costums i les creences, els ritus de pas, el ca-

lendaris del pagès, les dites, les cançons, les rondalles i les llegendes, com els contes de cada poble riberenc; també hom s'interessa per la gastronomia comarcal. La finalitat d'aquest seminari és recollir tot el material existent als arxius municipals, en les memòries dels riberencs i en els arxius fotogràfics particulars, referit al tema fins a novembre de 1985, com una primera prospecció apropiadora a la realitat i a l'abast del tema que ens ocupa. El seminari l'entendem com a mitjà de treball que aplega com a mínim i en principi, un membre per poble de la Ribera d'Ebre, i que en el futur i sense parar anirà recollint tot el material sobre la Cultura Tradicional i Popular de la Ribera, tant del passat com del present, fins poder crear un Arxiu dins el Centre d'Estudis de la Ribera. El primer any (novembre 1984 - novembre 1985) sols permetrà d'obtenir una aproximació al treball de fons a fer i a planificar i intuir els límits de la investigació. El seminari en principi, no té una fi prevista, la seva durada la creiem il·limitada: cada any, cada dia, cada fet festiu, social, popular o tradicional serà recollit per una persona interessada i preparada a partir del mateix seminari amb la metodologia etnogràfica que els seus directors, pel fet d'ésser antropòlegs, transmeten als interessats.

El nostre projecte d'investigació i recollida de dades inclou totes les temàtiques que hom cita a les bases de l'annex de l'ordre de la Generalitat, en els següents termes:

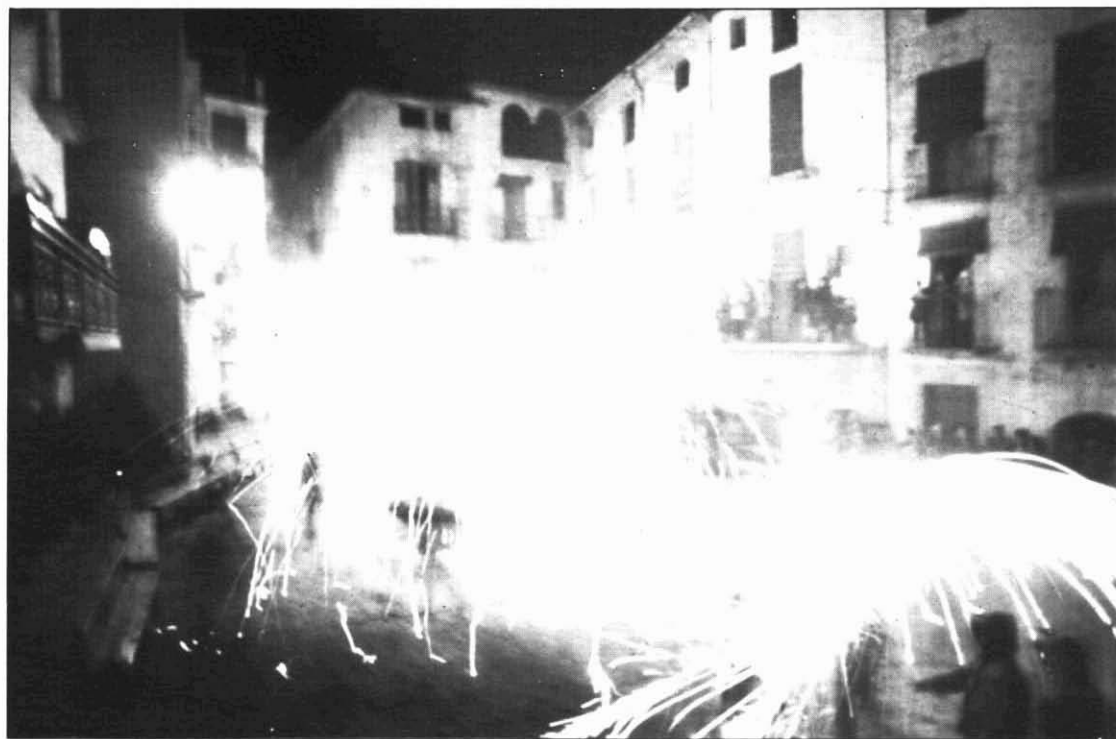
a.- El treball que estem fent porta a la creació d'un arxiu de dades, a la seva conservació i augment del fons documental, amb el treball dels interessats en aquest àmbit.

b.- L'assoliment de les dades representa treballs de recerca etnomusicològica i la seva difusió a cada poble dins les institucions interessades (regiduries de cultura, associacions musicals, escoles, etc.)

c.- L'àmbit preveu el recull del folklore comarcal, sobretot la dialectologia, les danses locals, els costums i creences, els remeis casolans, la paremiologia i els parlars locals, que ens diferencien entre nosaltres i alhora ens integren.

d.- També recollim cançons, siguin de jocs, festives, religioses o paganes, camperoles, pastorívols o artesanals, com les seves variacions.

e.- La recollida de les danses tradicionals, de la seva

Ascó 1985. Diables actuant durant les Festes de Sant Antoni. Festes d'hivern.

indumentària, com del seu entorn social i festiu, perme-
trà la seva recuperació fidedigna i l'assessorament de les
institucions interessades per la recuperació de les danses
riberenques, amb la màxima fidelitat.

Per tot l'anterior, en la memòria de petició de la beca-ajut creiem
absolutament necessària la seva concessió, més quan la nostra comar-
ca ha estat des de sempre expoliada del seu patrimoni artístic, histò-
ric i cultural, de forma més acusada en els darrers quinze anys i per
factors que són coneguts de tothom, amb la introducció de «tradi-
cions» i «costums», que hom pretén que siguin acceptats com a nos-
tres i tradicionals, però que no es basen en l'estudi seriós del seu ori-
gen, del seu desenvolupament en èpoques passades, i per què no, de
la seva fi, de la seva desaparició enfront d'altres elements que els van
fer perdre. Des de novembre de 1984 fins al dia d'avui, 30 d'agost de
1985, les despeses per a la realització de la recollida de dades han
anat a càrrec dels propis interessats.

Hem avançat ja que el el seminari de festes, dins l'àmbit d'Etno-
grafia Cultura Popular i Tradicional de la secció d'Etnologia i Antro-
pologia del Centre d'Estudis s'organitzava en reunions quinzenals fins
al mes de setembre, en què esdevenen setmanals. Fins en aquesta
data, i durant l'hivern i la primavera, les reunions es realitzaven els
divendres a la nit en un poble diferent de la comarca prèvia convoca-
tòria de la secretaria del centre uns dies abans. A l'estiu, les reunions
s'escaigueren un dia de cada dia, i a partir de setembre, cada dimarts
de cada setmana. Fins setembre, la funció de les reunions fou la se-
güent:

a.- Balanç de la recollida de dades feta cada quinze
dies, amb una exposició breu de les troballes, la solució
dels problemes pels coordinadors del seminari i l'adverti-
ment de les mancances, mitjançant l'exposició de cada
grup local i la seva comparació.

b.- Xerrada entorn dels diversos espais que integren
l'àmbit, a càrrec d'un dels coordinadors; a partir de la bi-
bliografia antropològica al seu abast i segons les festes i
els fets econòmics i socials que esdevenien paral·lelament
a la recollida de dades. Per exemple, sentit de les festes
del solstici d'estiu dins el calendari agrícola riberenc.
Així es motivava una certa perspectiva científica als
membres del seminari per continuar la recollida de dades

c.- Repartiment de material, tal com fitxes d'informació, d'objectes, de gastronomia, de danses, de cançons, de contes i llegendes, així com cintes d'enregistrament i carrets de diapositives, a fi d'aconseguir dades gràfiques dels esdeveniments festius.

Si bé en un principi, l'assistència d'interessats en el tema fou massiva, és a dir, un individu com a mínim per poble, tots els pobles de la comarca no hi eren representats: Móra la Nova, Móra d'Ebre, Benissanet, Darmós, Serra d'Almos i Llaveria quedaven sense estudiosos. Amb el temps es produí una tria, que minvà el seu nombre i començà a desesperar els coordinadors. Pobles com Miravet, la Palma, Rasquera, Tivissa, La Torre de l'Espanyol deixaven d'assistir a les reunions, però en canvi l'interès dels de Riba-roja, Flix, Ascó, Vinebre, Ginestar i Garcia augmentava, afegint-se per primer cop uns interessats de Móra d'Ebre i més tard de Benissanet. Mentrestant, s'havia lliurat la memòria per a la petició de la beca-ajut a aquesta recerca el dia 15 de maig. Un mes i mig més tard, ens assabentem que ens ha estat concedida la beca, per una quantitat de 585.000 pessetes.

Aquest fet ens fa reemprendre amb més interès la recollida de dades i la celebració dels seminaris, encara que les vacances d'estiu sembla que dispersin la gent, que no acudeix tant a les reunions però que va fent feina sense parar. La concessió de l'ajut obliga els coordinadors a replantejar-se el problema dels pobles sense cap interessat en la nostra recerca, i ens obliga a prendre una resolució d'urgència: la convocatòria d'una reunió extraordinària a Vinebre, a finals de juliol, reunió vinculant, és a dir, que aquell poble que no s'hi presenti queda exclòs de la recerca i la portaran a terme en ell els coordinadors en persona, atès que el prestigi del Centre d'Estudis i dels propis coordinadors, professionals de l'Antropologia, està en joc. A la reunió de Vinebre tan sols assisteix Riba-roja, Flix, la Palma, Ascó, Vinebre i Ginestar, excusant-se Garcia per estar organitzant les festes, mentre que no s'ha pogut contactar amb els de Tivissa, Rasquera, Benissanet, Miravet, Móra la Nova, la Torre, Móra d'Ebre, bé perquè no contestaven al telèfon després de trucar amb insistència, bé perquè no es coneix ningú que pugui estar interessat en el tema, després que els que hi estiguessin en un principi decidissin deixar-ho de banda. Però amb els que continuarem la tasca, reemprenem la recollida de dades amb més força i interès que mai. Cada investigador aprofita la seva pròpia experiència com a habitant d'un poble de la comarca, entrevista a informants de diferent edat i condició social,

sigui dins la seva pròpia família, sigui en l'àmbit veïnal, i utilitza l'observació participant en els fets que s'escauen al seu voltant i que permeten l'afiorament de la cultura tradicional i popular en el seu context funcional. Com a ajut o crossa per a la recollida de dades, a més de les orientacions dels coordinadors, hom utilitza les Guies de treball de l'Arxiu d'Etnografia de Catalunya, amb seu a la Facultat de Filosofia i Lletres de Tarragona, Departament d'Antropologia Cultural, del que els coordinadors han estat estudiants i actualment hi col·laboren assíduament. El propi Arxiu ens facilita els models de les fitxes de recollida d'informació, d'objectes i de gastronomia.

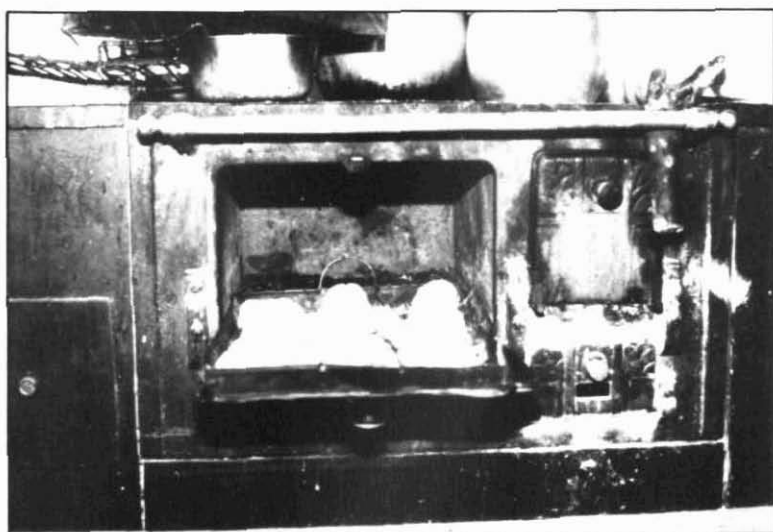
A partir del mes de setembre, les reunions dels membres del seminari esdevenen setmanals a fi de recollir ja el material i centralitzar-lo en mans dels coordinadors, per començar a fitxar i classificar les dades. D'aquesta forma es treballa contra rellotge per poder acabar la tasca i lliurar la feina quan acabi el termini previst per la Conselleria de Cultura, el dia 15 de novembre, si bé hem de fer constar que no hem gaudit encara de cap avançament de la beca, encara que s'han acomplert els requisits legals de la Conselleria perquè això s'escaigués el més aviat millor. Però es veu que les vacances del funcionariat ho han impedit fins ara, en què escrivim aquestes línies.

Per altra banda, els dos coordinadors del seminari i autors conjuntament d'aquest article, han començat ja la recollida de mateial als pobles que restaven més endarrerits o que no tenen ningú per a portar-ho a terme. De moment, la Palma d'Ebre es pot donar gairebé per finalitzada, mancant-hi solament la recollida de material gràfic (fotografies, propagandes, programes de festa, etc.), i s'ha començat la recollida a la Torre, on hem tingut molt bona acollida fins al punt d'aconseguir una substanciosa informació tan sols amb una única estada. També és feina dels coordinadors, però més endavant, el buidatge de la bibliografia especialitzada referent a l'àmbit que ens ocupa i a la nostra comarca, la qual cosa obliga a invertir una part de l'ajut en bibliografia, començant ja a formar un petit fons bibliogràfic al nostre Centre.

Esperem i confiem que ens arribi com més aviat millor l'ajut i que puguem acabar com Déu mana la feina, a tots els pobles, sense problemes. Aprofitem la funció de la Miscel·lània com a mitjà de comunicació comarcal per conscienciar cada poble de la nostra tasca, per crear en individus concrets l'interès per aquests temes i gaudir de la seva ajuda, i, si més no, per facilitar-nos la recollida de dades a aquells que hi estem veritablement interessats. Mercès.

En Xavier Pena és de Flix, estudiant d'Antropologia a la Facultat de Filosofia i Lletres de Tarragona, en el Departament d'Antropologia Cultural, també és membre del Centre d'Estudis de la Ribera i de l'Institut Tarragonès d'Antropologia.

En Jordi Ferrús és d'Ascó, llicenciat en Geografia i Història i graduat en Antropologia Cultural per la mateixa Facultat, membre fundador del Centre d'Estudis de la Ribera, membre de l'Institut Tarragonès d'Antropologia i col·laborador del Departament d'Antropologia Cultural de Tarragona i de l'Arxiu d'Etnografia de Catalunya, dins el qual porta a terme la publicació dels seus treballs. Fou guanyador del I Premi d'Assaig «Artur Bladé i Desumvila».

1984. Setmana Santa. Fent coques a casa

Capella
de vidr
e on re
posa el
suc mà-
gic que
no alim
enta, pe
rò esca
lfa. Torna

a beure d'a

quest vi que bu
llia dins del trull
mentre vosaltres, a
mants, jèieu sota e
ls ceps acabats de
veremar. Torna a be
ure d'aquest vi, que
la vinya és erma...
Torna a beure d'aqu
est vi, en soledat,
perquè mai més torn
aràs a beure d'aque
lls llavis. Beu sen
se renegar, però se
nse esperança. Beu
sense plorar, que, de
cap manera, pots to
rnar a viure aquell
s, tan dolços, dies.
SEMPRE HI QUEDA RAS
TRE, AL CUL DE L'AM
POLLA. SEMPRE. SEMPRE

glop, glop de vi
i un altre glop
I que a glops
se'n vagi a
quell dolç
record
de
la
m
e
m
ò
r
i
a

MEMÒRIA